

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

Posudek bakalářské práce /magisterské diplomové práce (jednu z variant vymažte)

Autor: Eliška Symonová

Studijní obor: Jazyková a literární kultura

Název práce (česky/anglicky): Pomístní jména na katastru obcí Doudleby nad Orlicí, Záměl a Potštejn / Local names in the land register of communities Doudleby nad Orlicí, Záměl and Potštejn

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Zeman, Ph.D.

Oponent práce: PhDr. Robert Dittmann, Ph.D.

Hodnoticí kritéria	Hodnocení
Soulad názvu práce s obsahem, cílem, anotací, obsahem a závěrem	A
Teoretická podkladová koncepce, metodika/metodologie, terminologie	C
Schopnost analýzy excerpovaného materiálu/předmětu výzkumu a následné syntézy, interpretace a argumentace	C
Sekundární literatura, tvůrčí aplikace, schopnost kritického komentáře	D
Struktura práce (výstavba textu, adekvátnost použitých stylistických prostředků), dodržení ortografické a gramatické normy, bibliografický a poznámkový aparát, jednotný způsob citací	E

Pozn.: Pro hodnocení se používá zavedené vysokoškolské klasifikace, tedy: A,B,C,D,E,F. Pokud diplomant obdrží v jednom (nebo více) z kritérií hodnocení F, pak je celá BP/DP považována za nedostatečnou.

Vyjádření vedoucího/oponenta práce k antiplagiátorské kontrole:

V pořádku. Dílčí shody s diplomovou prací Marie Michaleové *Pomístní jména na katastru obcí Dobřeň, Malenovice, Suchdol, Solopysky a Vysoká* (FF MU 2017) plynou z podobnosti témat.

Hodnocení práce – návrh klasifikačního stupně: C

Náměty pro obhajobu (formou otázek):

1. Aby byl jasný přínos realizovaného výzkumu, prosil bych autorku, aby specifikovala (např. počtem hesel), v čem její výzkum doplňuje soupis pomístních jmen v Čechách uložený v Oddělení onomastiky ÚJČ AV ČR, a vysvětlila, proč s tímto soupisem nepracovala.

2. Pokud bylo cílem práce sesbírat pomístní jména i v historické perspektivě (s. 1), chtěl bych se zeptat, proč nebyly využity mapy tzv. stabilního katastru, tereziánského katastru apod. Například ve stabilním katastru se nacházejí pomístní jména jako *Na Farářství* či *Nad Pilou*.

Další poznámky k práci, kritické připomínky:

Práce představuje zajímavý příspěvek k české anoikonymii. Autorka se zhostila nelehkého tématu, k úspěšnému zpracování musela podniknout terénní výzkum a jako jeho doplnění provedla dotazníkové šetření. Součástí práce je projekt (výstava fotografií s jazykovým komentářem), jenž byl realizován v Místní knihovně v Doudlebech nad Orlicí v květnu a červnu 2023, v bakalářské práci byly zhodnoceny jeho silné a slabší stránky. Odevzdaná verze práce však zároveň vykazuje některé formální a interpretační nedostatky, splňuje nicméně celkově kritéria kladená obvykle na bakalářské práce. Při

hodnocení zohledňuji i to, že jde o práci bakalářskou a že autorka studuje obor Jazyková a literární kultura. Následující poznámky proto usilují o to, aby měly charakter nejen výčtový a hodnotící, ale také formativní pro studentčiny další kvalifikační práce.

Formální úprava by si zasloužila pečlivou závěrečnou redakci. Někde nejsou zarovnány okraje (s. 1), nezřídka je bezdůvodně nezarovnán poslední řádek či více řádků na konci odstavce (s. 2, 3, 4, 5 aj.). Užívají se anglické a zároveň české uvozovky (např. s. 9). V pozn. 28 je uvedeno po jménu autora *MASARYKOVA UNIVERZITA*, ale jde o nakladatele. Za některými poznámkami pod čarou jsou tečky, jinde ne (např. pozn. 3, 10), kolísá velikost písma (s. 5), na opakující se zdroj se odkazuje někdy slovem *Tamtéž* (pozn. 3), jinde se bibliografický údaj vypisuje (pozn. 5, 6). Rozsah stran by měl být uveden standardně s pomlčkou, ne spojovníkem (srovnej např. pozn. 1). Na titulním listu je uvedeno *Hradec Králové, 2023*, snad podle nějakého vzoru UHK, ale chybného, čárku tu být nemá. V anglickém abstraktu „The Title of the Bachelor Degree Thesis“ – proč velká písmena? A je *tamtéž titul [title]* bak. práce zaměřen na sběr pomístních jmen, nebo spíš samotná bak. práce (obdobně v č. anotaci: *Téma bakalářské práce se zaměřuje na sběr* a v úvodu na s. 1 *Tématem bakalářské práce je sběr* – není sběr atd. spíš cílem)? Obsah: *severovýchodočeska* – proč malé písmeno (a proč tento název, který čeština jinak nezná)? Překlepy jsou celkem řídké: s. 1 *zabývá se teorií [...] a charakterizací*; s. 2 pozn. 1 *August.* (obdobně za názvem v pozn. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 aj.); s. 2 *její přímí předchůdce*; s. 3 *Přemyslem Otakarem II*; s. 4 *Lucenburského*; pozn. 9: s.2; s. 4 z *Perštejna* (na částečnou obhajobu autorky lze uvést, že chybné znění jmen *Lucenburského* a *Perštejna* obsahuje i její zdroj v tomto úseku, jímž byly webové stránky obce Záměl); s. 22 *mezi smrtí a znovuzrození; odkazuje a [tj. na] událost*; s. 24 *ulice Rudé Armády*; s. 29 *mezi Vyhnánovem a příkazy*; s. 31 *nad orlicí*; s. 31 *místním páni*; s. 31 *jeho viny* (vína? – u anoikonyma *Pálenka*); s. 34 *konzervovaly soli* (tj. solí); s. 39 *nad Hotmarovými* (> -mi); s. 40 *za zlomkama*; s. 7 *hledáním legendární pokladu*; s. 57 *Kdy jsem si podrobně určila* – lépe spojit s předchozí větou a začít *přičemž jsem...* Někdy dochází ke kolísání: *Panny Marie Pomocné* (s. 42, 51) x *Panny Marie pomocné* (s. 21, 45). Jisté potíže má autorka s kladením interpunkce: s. 4 chybí čárka za *a mlýna*, s. 4, 5, 10 nadbytečná čárka za *nicméně*; s. 8 nadbytečná čárka před *a jak*; s. 9 chybějící čárka za *pojmenovat*; s. 9 chybějící tečka před odkazem na pozn. 27; s. 9 nadbytečná čárka za *velmi běžná*; s. 12 nadbytečná čárka před *je jeden*; před *se živí*; s. 12 nadbytečná čárka před *jak se zakreslenou*. s. 34 a 47 před *a proto*; s. 39 před *což*; s. 40 před *proto*; s. 40 před *a to*; s. 56 před *a také*. Seznam literatury by si zasloužil také doformátování: někde se uvádí počet stran publikací, jinde ne; někde u novějších publikací ISBN, jinde ne; někde je nakladatelství uvedeno hned za autorem, jinde za místem vydání. Řádkování není dodrženo u položky Bělič 1972.

Formulační drobnosti: s. 1 *vhodná literatura* – spíš *sekundární literatura* (vhodnost či relevantnost excerptované literatury se předpokládá jaksi automaticky); s. 1 *Centrem této části práce* – spíš: *stěžejní kapitolou, pasáží*; s. 2 *zahrnuje území tří obcí v katastrálním území* – nechybí tu pokračování věty (v jakém katastrálním území?); s. 2 a 31 *se Zámělí*, s. 5 *mezi Zámělí* – podle IJP je to maskulinum, Isg. zní *Zámělem*; s. 2 v *podhůří hor* – stačí jen *podhůří*; s. 2 *až do jeho změny* > *až do počátku našeho letopočtu*; s. 3 *byly nalezeny i drobné archeologické nálezy*; s. 3 *Vše je odvozeno archeology při nálezech vykopávek* > lépe např. *Tyto informace představují však rekonstrukci na základě archeologických vykopávek*; s. 3 *Dva dokumenty vydány [...] obsahují* > *vydané*; s. 3 věta *Tento rok slaví Doudleby vznik obce* nedává smysl, má být zřejmé: *Tento rok slaví Doudleby jako rok svého vzniku*; s. 3 *Během 15. století [...] získalo doudlebské panství různé rodiny* – chce se možná říct, že majitelé panství se rychle střídali?; s. 4 *se vyniká*; s. 4 *nedovoloval si pánům [...], aby si brali*; s. 4–5 *se již začalo používat od některých lidí jméno* – agens s reflexivním pasivem nejde v češtině až na zcela ojedinělé výjimky vyjádřit; s. 6 *rodině Drslaviců* > *rodu Drslaviců*; s. 10 *se jejich podoba odráží na nářeční situaci v oblasti*; s. 24 *jméno bylo převzato germanizací* (správně: jde o počestěný německý základ); s. 40 *Je tu zde*; s. 47 *Název není jistý, jak vznikl*; s. 52 *bratřů Jednoty bratrské* > *členů jednoty bratrské*. Autorka má potíže při dodržování shody u neuter: s. 7 *slov, které nejsou zdokumentované* > *která nejsou zdokumentována*; s. 9 *Tyto jména*; s. 12 *jménech, které nebyly zahrnuty*; s. 12 *Tyto mapové data*. Častěji se vyskytuje široce navazovací *kdy*, např. na s. 43: *podle jejího prvotního využití, kdy zde byla vystavěna farma [...]*. Na s. 9 se píše o pomístních jménech *deapelativního charakteru* s příkladem *Na Kahlovsku*, ale má být zřejmé *toponymického charakteru* (odstavec pokračuje, že *jsou odvozeny od unikátních geografických rysů*). Z první části věty na s. 5 *V Doudlebách bylo osídlení již před 2 000 lety, což znamená, že tudy musela vést i obchodní stezka* nevyplývá část druhá, jinak bychom museli předpokládat, že u všech osídlení starých dvě tisíciletí vedly obchodní stezky. Na s. 8 se praví, že *V češtině je klasifikace vlastních jmen podána v Pravidlech českého pravopisu*. To je však pravda jen s ohledem na kodifikaci majuskulí u vlastních jmen. Výjimečně dochází v práci k nadbytečné repetici: U Potštejna (s. 5 a 6) se opakuje, že *obec je obklopena krásnou přírodou* a že *Potštejn je znám krásou okolní krajiny, která ho obklopuje*. Na s. 6: *historické prameny ukazují, že v té době bylo území u Divoké Orlice v držení rodu Půticů, kteří byli původně usazeni v západních Čechách* – a dále na téže straně: *V historii se dozvídáme*

[sic], že území v okolí Divoké Orlice vlastnili [...] Půtici, rozvětvený šlechtický rod, který původně sídlil v západních Čechách.

Podněty ke zpracování a interpretaci materiálu: Německy zněl název obce skutečně *Záměl* (s diakritikou?) – tak na s. 5. Při vysvětlení původu tohoto jména se na s. 5 nejprve píše, že původní (apelativní) význam propria *Záměl* zůstává neznámý, odkazuje se přitom na Sedláčka 2005, dále se však uvádí, že podle literatury (odkaz na konci odstavce se odvolává na Sedláčka a Nováka 2016) *obec Záměl získala své jméno podle slova „zámělé“*. Proč se autorka neodvolává na standardní Profousův a Svobodův slovník (uvedený v seznamu lit.), kde je proprium *Záměl* (díl IV, s. 727) vysvětleno jako místo „za mělem“ (mělkým místem), a naopak uvádí lidovou etymologii od *zamilati*? Stč. *měl* je zpracováno v GbSlov, MSS i ESSČ. Jde tedy o prefixálně-sufixální tvoření (jako *záhoří*, *zálesí*; koncové *-é* je dáno absencí jotace po hláске *l* ve staré češtině), autorka se o tomto běžném slovanském tvoření a přímo slovu *Záměl* mohla poučit i ve studii M. Szöke[ové] *A Historical Linguistic Analysis of Hungarian Toponyms in Non-Authentic Charters, Onomastica Uralica* 15, 2019, s. 103) na internetu. Profous – Svoboda odkazují mj. na NŘ 1919: 185. Podobně u výkladu jména *Velešov* (s. 55) je potřeba uvést výklad z tohoto slovníku od os. jména *Velíš* (díl IV, s. 492).

Autorka se snažila vypořádat také s nářečním pozadím jazykového úzu ve zkoumané oblasti. Bohužel se při charakteristice dopustila několika nepřesností, jež jistě plynou z toho, že dosud neabsolvovala předměty zaměřené na dialektologii ani historickou mluvnici. Chybně je reprodukována Běličova (1972: 231) formulace na s. 10: nejde o případy *bez jotace po reticích před bývalými "ě" a "ej"*, nýbrž u druhého typu o *ej* za *y < í* v Gpl. typu *husej(ch)*. Analogii se neobjevují v jakémkoli třetím a šestém pádě, ale jde právě jen o *ej* (< *y < í*), které expandovalo z genitivu pl. do dativu a lokálu plurálu (*k husejm*, *o husejch*). Před pasáží *nové zdvojené nn, nň* (s. 10) chybí *vznikly* (před *a* je navíc nadbytečná čárka). Na s. 10 se chybně píše, že změna *nn, nň > dn, dň* je výsledkem asimilace způsobu artikulace. Zavádějící je formulace na s. 11 o *zjednodušování souhláskových skupin zánikem souhlásky i-, í-* (autorka má na mysli zjednodušování skupin *ji-, jí- > i-, í-*, ale ani tam nejde o souhláskové skupiny; chtěla zřejmě zmínit zjednodušování souhláskových skupin na *čera, šecko* apod., které omylem sloučila s pasáží u Běliče o pár řádků níž). Za diferenční nářeční rys nelze považovat to, že *délka samohlásek v některých slovech zůstává stejná jako v minulosti* (s. 11), je třeba specifikovat, jaké staré délky, jež nová spisovná čeština nepřijala, se nářečně uchovaly. Stejně tak je příliš neurčité uvádět jako diferenční *tvary 7. pádu jednotného čísla* (s. 11), ale je nutno uvést, že se jedná o vzor *předseda* s analogickou koncovkou *-em*; dále nejde o *změny v koncových souhláskách v přičestí trpném a slovesném podstatném jméně* (s. 11), ale o *koncové souhlásky slovního základu* (typu *povjesenej* místo spisovněčeského *pověšený* apod.). Čekal bych, že autorka najde základní poučení o svč. skupině v *Novém encyklopedickém slovníku češtiny*.

K samotnému výzkumu, jeho designu a realizaci: Poněkud zmatečné je označovat metodu sběru materiálu (tj. terénní výzkum, dotazníková metoda) jako *primární pramen* a *další pramen* (s. 11). Za jistou slabinu považuju výběr jen jednoho respondenta pro terénní výzkum v každé zkoumané obci, přičemž někteří pocházejí z různých generací (pan J. 70 let, paní P. 48 let). Očekával bych, že autorka zvolí alespoň 2–3 respondenty nejstarší generace, tj. nad 70 let, která má ještě leckdy v paměti starobylé pomístní názvy před změnami po r. 1948. Mohla by se tak lépe podchytit vícejmennost, i když tento možný deficit byl redukován dotazníkovým šetřením. Vzor dotazníku a anonymizovaný vyplněný dotazník jsou řádně uvedeny v přílohách. Rád bych však v příloze viděl podrobnější katastrální mapu, kam by byly zaneseny nově zjištěné názvy, aby vynikl přínos práce. U zápisů pomístních jmen autorka někdy zahrnuje do názvu i druhové jméno: *Studánka u hastrmanky Manky, Alej Pod lipami, Vrch Kazatelna*. Někdy dochází k nedůslednostem: s. 20 *U babky, U kaple, V parku x V Dolích, U Lip* atd. V bodě 5.2 třídění podle druhu toponyma bych očekával, že autorka odkáže na zdroj klasifikace: s termínem agronymum či oronymum se čtenář setká poprvé až zde. Na s. 21 se uvádí, že velké písmeno po předložce se v pomístním jménu objevuje, jen pokud se jedná o jméno osobní, místní či jiné pomístní jméno. Ale PČP §76 uvádějí příklad *Za Lesem, V Hájích* a sama autorka např. *Pod Hradem, Pod Nádražím* apod., která by uvedenému vymezení neodpovídala (*nádraží, hrad, les* atd. jsou apelativa).

Ke zpracování v bodě 6.1–6.3: proč autorka neodkazuje na již zpracovaná hesla ve *Slovníku pomístních jmen v Čechách*? Např. u hesel *Bažantnice, Bělisko*. Proprium *Dolce* není plurálem slova *důl* (s. 23), ale slova *dolec* (doloženého už ve stč.). Jméno *Pastviska* neznáčí *malé pastviny* (s. 23), ale jen pastviny, pastviště. Na sekundární literaturu je třeba odkazovat přesně, nikoli formulací *Zdrojem je [...] literatura* (s. 25, 29). Na s. 36–39 se sedmkrát užívá spojení *vztyčný bod* – jde o *vyvýšený*, nebo snad *styčný* (adjektivum *vztyčný* uvádí SSSJČ jen z oblasti šermířství)? U některých anoikonym je zřejmě možno etymologický výklad zpřesnit, např. *Výzkumák – název po budově, která tu dříve stála*: ale nešlo spíš o instituci s názvem začínajícím *Výzkumný ústav*?; *Na Splávi* s. 44 – těžko od toho, že se tam *spalovalo dřevo*, spíš od splavování dřeva (nebo od splavu?); s. 44 *Na Borku* – sice souvisí s rezervací *Zámělský Borek*, ale mohlo by se doplnit i apelativum *borek* od *bor* „les“, tedy „lesík“, později „borový lesík“; s. 46 *U Brodu – podle překračování a přejíždění řeky*, ale přesněji: podle místa vhodného k překračování...; s. 51 *Křížová cesta* – sotva podle toho, že *[u] každého zastavení se [věřící] pokrývají*;

jde o cestu připomínající Ježíšovo utrpení, cestu na Kalvárii s křížem a ukřižování; s. 51 *Letná – Sluněné místo, které bylo odlesněno* – ale čekal bych odkaz na adjektivum *letný* s významem „pěkný, krásný“ ve staré češtině, od něhož má asi místo jméno; s. 55 *Vochtánka* – sotva z přesmyku *chov* > *voch*, existuje však příjmení *Vochta*, viz nasejmena.cz), někdy je potřeba motivaci propriálního pojmenování doplnit (s. 42 *Čertův důl*). Slovo *mníšek* není zdobnělina od *malý mnich* (s. 43), ale od *mnich*; slovo *Horka* není odvozenina ze slova *pahorek* (s. 50), ale od slova *hora*.

Škoda, že autorka nekomentovala pozoruhodné slovtvorné postupy ve srovnání se spisovnou češtinou nebo apelativní slovní zásobou (posesivita: *Choceňskova lípa* proti spisovněčeskému *Choceňského*; sufix *-isko*: *Pastvicka*, *Na Bělisku*, *Chmeliska*; sufixy *-ov-ství/-ství* pro označení místa: *Kroupovství*, *Farářství*, srov. i *Mnichovství*; feminina *Pruta*, *Grunda*) nebo hláskoslovné (*U Lesejčka*, *Skřiby*) či tvaroslovné jevy (s. 44 *Na Splávi*). Pokud jsou pomístní jména zapsána v nářeční podobě (s. 21), čekal bych např. přítomnost protetického *v-* v případech jako *V Olšínách*, *V Ostrovech* (s. 47).

V Závěrech (s. 56) se jako nejčastější typ zmiňují *hodonyma*, tedy jména odvozená od osobních jmen a komunikačních prostředků a možností. Avšak *hodonyma* nemusí být odvozena od antroponym. S terminologií má autorka potíže i ve větě: *jsem se také setkala s dalšími typy pomístních jmen, jako jsou toponyma* (termín *toponymum* je nadřazen *an/oikonymům* a *choronymům*, myslí se pomístní jména toponymického charakteru).

Práci doporučuji k obhajobě.

Datum a podpis vedoucího/oponenta práce:

6. 8. 2023

PhDr. Robert Dittmann, Ph.D.